

Θέμα : Αναλφαβητισμός

1. Τα στοιχεία που παρουσιάζονται στο σημείωμα του Εθνικού Κέντρου Βιβλίου επιβεβαιώνουν τις ανησυχητικές διαστάσεις του προβλήματος του αναλφαβητισμού στη χώρα μας. Από τα στοιχεία αυτά αξίζει να συγκρατήσει κανείς, ιδίως, το ότι στις παραγωγικές ηλικίες των 25-44 ετών ανήκει ένα σχετικά μικρό ποσοστό των αναλφάβητων (περίπου το 20%). Επομένως, η αντιμετώπιση του προβλήματος δεν πρέπει να συσχετίζεται αποκλειστικά με την καλύτερη αξιοποίηση του παραγωγικού δυναμικού της χώρας, ούτε να συνδέεται με στενά οικονομικά κριτήρια.

2. Ο αναλφαβητισμός είναι πάνω από όλα πρόκληση πολιτισμικού χαρακτήρα, ένα φαινόμενο ασύμβατο με βασικές αξίες που πρέπει να χαρακτηρίζουν μια σύγχρονη κοινωνία, γιατί η ουσία του συνίσταται στο ότι στερεί τη δυνατότητα ισότιμης και πλήρους συμμετοχής του πολίτη στην κοινωνική ζωή. Στερεί, δηλαδή, τη δυνατότητα της απόλαυσης δικαιωμάτων, περιορίζοντας τον ορίζοντα της ανάπτυξης της προσωπικότητας, και οδηγεί μοιραία στην κοινωνική περιθωριοποίηση.

3. Κάθε προσπάθεια διαμόρφωσης μίας πολιτικής για την καταπολέμηση του αναλφαβητισμού πρέπει να έχει ως αφετηρία τη βασική δυσκολία του προβλήματος : στην πλειονότητα των περιπτώσεων, το ενδιαφέρον εκείνου που καλείται να επιμορφωθεί δεν είναι δεδομένο και, πάντως, δεν είναι άμεσο. Αυτός έχει ήδη ενταχθεί, με τον έναν ή τον άλλον τρόπο, στην κοινωνική ζωή, αντιμετωπίζει συγκεκριμένες βιοτικές ανάγκες ή πειστικές καταστάσεις, και δεν έχει την “πολυτέλεια” του χρόνου της προετοιμασίας ενός παιδιού που εκπαιδεύεται. Αν, επομένως, δεν εξασφαλίζεται ένας αυξημένος βαθμός προσπάθειας και προσωπικής πρωτοβουλίας του επιμορφωτή -ώστε να είναι σε θέση να προκαλέσει το ενδιαφέρον του επιμορφωνόμενου -, υπάρχει ο κίνδυνος μίας “διεκπεραιωτικής” απλώς επιμόρφωσης, μίας γραφειοκρατικής τελικά εκτροπής της όλης πολιτικής χωρίς όφελος για κανέναν.

4. Η αντιμετώπιση του αναλφαβητισμού δεν είναι βέβαια απλή υπόθεση ούτε επιδέχεται λύσεις “μίας εφαρμογής”. Χρειάζεται, αντίθετα, μια σταθερή και επίμονη πολιτική μακράς πνοής, ικανή να προσαρμόζεται στις ιδιαιτερότητες και να αξιοποιεί πολλαπλές επιλογές επιμόρφωσης. Έτσι:

α) Η πολιτική αυτή δεν πρέπει να είναι γραφειοκρατική. Το κράτος είναι ανάγκη να την εποπτεύει και να την υποστηρίζει, χωρίς όμως και να τη διαχειρίζεται άμεσα. Μία δημοσιοϋπαλληλία επιμορφωτών είναι ακατάλληλη.

β) Οι ΟΤΑ μπορούν να αναλάβουν το λειτουργικό βάρος της επιμόρφωσης, στο πρότυπο που περιγράφει το σημείωμα του Εθνικού Κέντρου Βιβλίου. Βρίσκονται πιο κοντά στις ιδιαιτερότητες του προβλήματος (π.χ. διαφοροποιούνται οι όροι του στις αγροτικές περιοχές - όπου υπάρχουν περισσότεροι ηλικιωμένοι και “οργανικοί” αναλφάβητοι - και στις πόλεις, όπου ο αναλφαβητισμός συνδέεται με την εγκατάλειψη του σχολείου και την παραβατικότητα στις νεότερες ηλικίες) και, γι’ αυτό, μπορούν να κινηθούν πιο ευέλικτα.

γ) Υπάρχουν Μ.Κ.Ο. οι οποίες αναπτύσσουν δράση στον τομέα των δικαιωμάτων μεταξύ άλλων και ευπαθών ομάδων που πλήττονται από τον αναλφαβητισμό (πρόσφυγες, μετανάστες, τσιγγάνοι). Η ενθάρρυνση αυτών των οργανώσεων στην ανάπτυξη προγραμμάτων ειδικής στόχευσης, παράλληλα με την κύρια δράση των ΟΤΑ, μπορεί να αποτελέσει μια κρίσιμη συνιστώσα της εν λόγω πολιτικής.

δ) Το κράτος (Υπουργείο Πολιτισμού) προκαλεί και ενισχύει την πρωτοβουλία των ΟΤΑ, των Μ.Κ.Ο., αλλά και ιδιωτικών φορέων (π.χ. μέσω προγραμμάτων τύπου Κ.Ε.Κ.), όχι ενιαία και αδιαφοροποίητα, αλλά με βάση συγκεκριμένα προγράμματα και κυρίως αποτελέσματα. Σύμβουλοί του στην συντονιστική αυτή προσπάθεια μπορεί να είναι φορείς όπως το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, το Εθνικό Κέντρο Βιβλίου κ.λπ. Οι τελευταίοι θα μπορούσαν π.χ. να οργανώσουν ένα αξιόπιστο σύστημα αξιολόγησης των επιμορφωτικών προγραμμάτων. Θα μπορούσαν επίσης να προτείνουν πρότυπα επιμορφωτικών προγραμμάτων, στο πλαίσιο των οποίων θα κινηθούν μελλοντικά ενδιαφερόμενοι φορείς, εκτιμώντας τις ιδιαιτερότητες της περίπτωσης τους και τις συγκεκριμένες υλικοτεχνικές τους δυνατότητες. Σε κάθε περίπτωση, η κατανομή των διατιθέμενων κονδυλίων πρέπει να συνδέεται με την απόδοση των προγραμμάτων.

ε) Ιδιαίτερο βάρος πρέπει να δοθεί στη σύνδεση του αναλφαβητισμού με την παραβατικότητα των νέων. Για τον σκοπό αυτόν το πρόγραμμα “δημιουργία μονάδας παρέμβασης στο drop-out” αποτελεί μια ευπρόσδεκτη πρόταση και πρέπει να προωθηθεί.

Θα ήταν ωστόσο χρήσιμο να αναλυθούν ευκρινέστερα οι διάφορες φάσεις του και ιδίως να παρουσιασθεί ένα συγκεκριμένο οργανωτικό σχήμα των παρεμβάσεων σε μαθητές. Το σχήμα αυτό είναι αναγκαίο για να μελετηθούν οι προοπτικές ενδεχόμενης υποστήριξης της προσπάθειας, με τη συμβολή και άλλων παραγόντων (ΟΤΑ, Μ.Κ.Ο., Ινστιτούτων κ.λπ.).

Είναι, π.χ., χρήσιμο για έναν δήμο που αναπτύσσει πρόγραμμα επιμόρφωσης για αναλφάβητους νέους, να δέχεται πληροφορίες για τα δεδομένα του προβλήματος σε σταθερή βάση από τη μονάδα παρέμβασης και, με τη σειρά του, να ανταποκρίνεται σε οικονομικές ή άλλες ανάγκες της μονάδας.

Αθήνα, 3 Σεπτεμβρίου 1999

Dis. B(1)/OIT/Analfav.doc/1.9.99/p.1-3/md (B11)